

P. M.

MED SYNPUNKTER PÅ DET SVENSKA
LÅNGTIDSPROGRAMMET

I ANSLUTNING
TILL OEEC:s INTERIMSRAPPORT

STOCKHOLM 1949
K. T. BECKMANS BOKTRYCKERI
586 49

Till Chefen för Kungl. Handelsdepartementet.

I enlighet med ett av chefen för handelsdepartementet under hand givet uppdrag har den s. k. långtidskommittén, som i oktober 1948 överlämnade ett betänkande med ett svenskt långtidsprogram, företagit en översyn av detta program med ledning av en av O. E. E. C. utarbetad interimrapport rörande det europeiska återuppbyggnadsarbetet.

Långtidskommittén har under detta arbete samrått med Beredningen för frågor rörande europeiskt ekonomiskt samarbete. Kommittén och beredningen ha hållit gemensamma överläggningar med representanter för olika exportindustrier samt med handelspolitiska experter beträffande utvecklingen på olika produktionsområden och exportmarknader. Långtidskommittén har även med beredningen haft överläggningar rörande den av kommittén utformade promemorian. Beredningen har därvid i huvudsak anslutit sig till den bedömning av läget och de slutsatser rörande den ekonomiska politiken, som komma till uttryck i denna promemoria.

Medlemmen av långtidskommittén fil. lic. Gustav Cederwall har av sjukdom varit förhindrad att deltaga i långtidskommitténs överläggningar. Han har emellertid anslutit sig till de i promemorian framlagda synpunkterna. Som sekreterare ha medverkat fil. lic. Jonas Nordenson och kanslisekreteraren Eric Virgin.

Stockholm den 28 februari 1949.

INGVAR SVENNILSON

GUSTAV CEDERWALL

ARNE LUNDBERG.

/ Jonas Nordenson

I. Produktionen och exportkapaciteten.

Produktionsutvecklingen i Västeuropa enligt de nationella långtidsprogrammen.

Den sammanställning av de i Marshallplanen deltagande ländernas långtidsprogram, som presenteras i Parisorganisationens interimrapport, ger en uppfattning om de ansträngningar som pågå och de åtgärder som planeras för att under de närmaste 3—4 åren öka Västeuropas produktion och export. Målet för dessa ansträngningar är ju att Västeuropa om möjligt 1952/53 skall ha nått balans i sina ekonomiska förbindelser med omvärlden och samtidigt kunna åtnjuta en rimlig levnadsstandard.

Grundvalen för alla strävanden till återhämtning bildar produktionsutvecklingen. En summarisk översikt av prognoser och planer för produktionen ger därför den naturliga bakgrunden till en analys av de olika problem som sammanställningen av de nationella långtidsprogrammen väckt och är även ägnad att ställa in den svenska framtida utvecklingen och den bild därav som givits i det svenska långtidsprogrammet i ett större sammanhang.

En summering av de nationella uppskattningarna av produktionen 1952/53 ger vid handen, att en stegring av Västeuropas¹ industriproduktion med cirka 25 % och av jordbruksproduktionen med 25 à 40 % väntas inträffa under de närmaste fyra åren. Huruvida möjligheter föreligga att nå dessa mål diskuteras något nedan. I varje fall ger programmet en konkret bild av storleksordningen och inriktningen av den allmänna produktionsexpansion, som nu är i full gång i Västeuropa. Det är ju icke längre fråga blott om en återhämtning av förkrigstidens produktionsnivå utan de uppställda målen gå långt därutöver (cirka 30 % för industriproduktionen och cirka 15 % för jordbruksproduktionen).

Ansträngningarna på industriproduktionens område äro i första hand koncentrerade till basindustrierna. Sålunda räknas med en fördubbling av produktionen av elektrisk kraft, nästan en femdubbling av raffineringkapaciteten för oljeprodukter, en ökning av järn- och stålproduktionen med cirka 40 % över förkrigsnivån, ungefär en fördubbling av aluminiumproduktionen samt stora öknings för gödningsämnen, cement etc. Bland färdigvarorna är expansionen koncentrerad till maskiner och transportmedel. Visserligen förutsätts även produktionsökningar inom de lätta industrierna, t. ex. av textilier, plastics, gummiprodukter och kemikalier, men ökningsprocenterna för dessa industrier ligga som regel betydligt lägre än genomsnittsprocenterna för hela industrien.

¹ Exklusive Västtyskland.

Programmen för jordbruksproduktionens utveckling anknyta i stort sett till förkrigstidens förhållanden, även om tydliga strävanden finnas att särskilt öka produktionen på de områden, där Europa har varit och alltjämt är särskilt beroende av import. Oljeväst, socker- och majsodlingen väntas sålunda öka i icke obetydlig omfattning. Stora ansträngningar komma också att göras för att återställa och även öka Europas starkt decimerade husdjursstock. Jordbruksprogrammen förutsätta slutligen en starkt ökad användning av gödningsämnen och en långt driven mekanisering av produktionen.

När man söker bedöma huruvida dessa produktionsprogram vila på realistiska förutsättningar, är det ändamålsenligt att skilja på faktorer som kunna fördröja uppnåendet av målen och sådana som kunna lägga direkta hinder i vägen. För att redan 1952/53 kunna nå den förutsedda produktionsnivån måste produktionen stiga med 7 % per år under de närmaste fyra åren, vilket med hänsyn till tillgången på arbetskraft kommer att innebära en total produktivitetstegring från 1948 till 1952/53 på cirka 15 %.

Såsom framhålles i Parisorganisationens rapport, förefaller sannolikheten för en så snabb expansionstakt icke alltför stor. Man nödgas i varje fall räkna med en viss försening bortom den tidpunkt 1952/53, som man tagit sikte på. Produktionsprogrammen förutsätta bland annat en årlig investeringsvolym, som under de kommande åren — även om hänsyn tas till amerikansk hjälp — i många fall skulle taga en orimligt stor del av de nationella resurserna i anspråk. En annan faktor, som kan skapa flaskhalsar och därmed fördröja utvecklingen men som även kan ställa direkta hinder i vägen, är svårigheten att anskaffa de nödiga råvarorna. Man kan sålunda bli tvungen att räkna med en absolut världsknapphet, t. ex. i fråga om koppar; enligt interimrapporten kan man dock sannolikt räkna med att de övriga råvarukvantiteterna rent tekniskt sett komma att kunna erhållas. Men eftersom de deltagande ländernas produktion i betydande utsträckning baserar sig på importerade råvaror, blir i stället den avgörande frågan om Västeuropa kommer att kunna betala för den råvaruimport som produktionsprogrammet förutsätter.

Den svenska produktionsutvecklingen; tendenser och allmänna förutsättningar.

Den svenska produktionsutvecklingen sådan den skisserats i långtidsprogrammet uppvisar på många punkter likartade tendenser som den allmänna västeuropeiska. Man kan sålunda peka på utbyggnaden av vattenkraften (mer än en fördubbling av förkrigstidens energiproduktion), ökningen av järn- och stålproduktionen (50 % över 1947 års volym) och av malmbrytningen (något över förkrigsnivån), utvidgningen av kapaciteten för oljeraffinering, ökningen av cementproduktionen, jordbruksproduktionens höjning upp till förkrigsnivån etc.

Den totala produktionsstegringen under de närmaste åren har emellertid för Sveriges del endast beräknats till 10 % jämfört med omkring 30 % för samtliga deltagande länder. Eftersom den svenska siffran samtidigt ger ut-

tryck för den antagna produktivitetförbättringen under perioden, bör den emellertid närmast jämföras med ovan anförda 15 % för hela Västeuropa.

De svenska ökningstalen fram till 1952/53 synas överhuvud taget ligga under genomsnittet för Västeuropa. Tages 1947 eller 1948 som bas förklarar detta jordbruket under dessa år legat betydligt över förkrigsnivån, vilket icke varit fallet i alla övriga deltagande länder. I allmänhet torde emellertid det svenska långtidsprogrammets produktionsprognoser vara försiktigt gjorda och icke innebära någon överskattning av utökningmöjligheterna.

Detta intryck bestyrkes av ett studium av utvecklingen mellan 1947 och 1948. I långtidsprogrammet framhölls, att på många områden den förutsedda utvecklingen icke kunde väntas komma till stånd förrän under de sista åren av den studerade fyraårsperioden. I betraktande härav måste den ökning av produktion och produktivitet med ett par procent, som troligen ägt rum mellan 1947 och 1948, betraktas som tillfredsställande; ännu under 1948 måste ju inflationstrycket ha utövat ett hämmande inflytande på produktivitetens utvecklingen. Av särskild betydelse är, att de producerade kvantiteterna elektrisk energi, järnmalm samt järn och stål, av preliminära siffror att döma, ha utvecklats sig i enlighet med tidigare gjorda beräkningar. Kraftverksutbyggnaderna ha något försenats men programmen fram till 1953 böra alltjämt kunna fullföljas.

Särskilt intresse knyts ju till exportutvecklingen under 1948. Den följande summariska översikten avser i första hand att påvisa vissa tendenser beträffande exportkapacitetens utveckling på olika produktionsområden men tar icke sikte på en analys av avsättningsmöjligheterna på olika marknader.

Allmänt sett synes exporten ha utvecklats gynnsammare än den totala produktionen och alltså tagit en ökad andel av den inhemska produktionen i anspråk. Av omstående sammanställning av »exportprogrammet» i långtidsprogrammet och exportutfallet 1948 framgår att exportens värde 1948 endast understiger exportmålen för 1952/53 med cirka 100 miljoner kronor. Betydande prishöjningar ha emellertid inträtt under 1948 och den kvantitativa exportexpansionen är betydligt mindre än värdeökningen och har beräknats till cirka 300 miljoner kronor av den till 680 miljoner kronor uppgående värdeökningen. Den procentuella stegringen av exportkvantiteten ligger i så fall mellan 9 och 10 %, och man skulle därigenom faktiskt ha kommit cirka 40 % på väg mot det i långtidsprogrammet uppställda exportmålet 1952/53. Endast i fråga om en vara, pappersmassa, har en mera betydande volymminskning av exporten inträffat (med cirka 115 000 ton motsvarande cirka 50 miljoner kronor i 1947 års priser). Vill man få ett uttryck för hur exportkapaciteten utvecklats under 1948, vore det riktigare att med hänsyn till de speciella förhållanden som varit orsaken till nedgången i pappersmassexporten betrakta bruttoökningen av exportvolymen, d. v. s. 350 miljoner kronor, som ett uttryck för exportkapacitetens utveckling.

Det är givet icke möjligt att av 1948 års exportutfall draga bestämda slut-

Exportutvecklingen 1947—1952/53.

(Miljoner kronor.)

Varuslag	1947	1948	1952/53 enl. lång- tidspro- grammet	1948 uttryckt i 1947 års priser	kol. 4— kol. 1	kol. 3— kol. 4
	1	2	3	4	5	6
Lantbruksprodukter	123	142	123	140	17	-17
Malmer och metaller	597	734	942	675	78	267
Maskiner etc.	572	791	805	695	123	119
Skogsprodukter	1 715	2 024	1 911	1 780	65	131
Övriga	233	273	277	250	17	27
Summa	3 240	3 964	4 058	3 540	300	518

¹ Om även järnmalm anslutes till 1947 års priser skall exportvärdet bli ca 900 mkr resp. erforderlig ökning 225 mkr.

Exporten av svenska stapelvaror.

Varuslag		1936/38	1947	1948	Beräknad export enligt långtidsprogrammet	
					1949	1952/53
Järnmalm	milj. ton	12,6	8,5	11,5	12,2	13,2
Handelsfärdigt järn och stål	1 000 ton	182	92	94,2	120	200
Trävaror	1 000 stds	861	433	550	500	600
Pappersmassa	1 000 ton	2 271	1 798	1 683	1 840	1 760
Papp och papper	1 000 ton	553	552	590	600	680
Wallboard	1 000 ton	22	76	95	90	100

satser rörande den framtida utvecklingen. Med utgångspunkt från de resultat som i fråga om exporten nåtts under nämnda år har emellertid företagens en allmän översyn av långtidsprogrammets exportmål för olika varuområden. Denna översyn har givit anledning till vissa kommentarer. Den exportökning av *lantbruksprodukter* som ägt rum under 1948 och som icke har någon motsvarighet i långtidsprogrammet kan ha vissa möjligheter att stå sig i framtiden. Bedömningen av den svenska *mallexporten* för 1952/53 torde också ha varit relativt försiktig och någon ytterligare ökning utöver vad som förutses i långtidsprogrammet förefaller ligga inom räckhåll. En rundfråga bland de svenska järnbruken har visat, att kalkylerna för exportkapaciteten för *järn och stål* i långtidsprogrammet i stort sett överensstämmer med företagens egen framtidsbedömning. Visserligen är en något mindre kvantitet sannolik, men detta kompenseras dock av högre genomsnittlig kvalitet och manufakturingsgrad. Beträffande exporten av *verkstadsprodukter* kan det observeras, att en stor del av 1948 års exportökning inträtt under andra halvåret, varför de *aktuella* tendenserna äro än gynnsammare än som framgår av totalsiffrorna för 1948. Samma gäller i viss grad för övrigt om järn- och stålexporten. Någon revision nedåt av exportmålen för verkstadsprodukter (40 % över 1947 års nivå) synes icke för närvarande motiverad.

Av skogsindustriprodukterna ha trävaror och wallboard visat en snabbare utveckling än väntat och de för 1949 beräknade exportkvantiteterna ha redan uppnåtts och något överträffats under 1948. I långtidsprogrammet ha sedan ett villkor för en exportkvantitet av trävaror på 600 000 stds 1952/53 angivits vissa träbesparande åtgärder inom landet. Emellertid synas vissa möjligheter föreligga att uppnå denna kvantitet oberoende av dessa åtgärder, varför — om de genomföres och leda till väntat resultat — ytterligare kvantiteter skulle kunna bli tillgängliga för export 1952/53. Även wallboardexporten kan måhända komma att överstiga långtidsprogrammets siffra. Den i förhållande till 1947 med cirka 115 000 ton minskade exporten av *pappersmassa*, i huvudsak av oblekt massa, sammanhänger i första hand med det ökade försäljningsmotståndet på den amerikanska marknaden. Den är sålunda icke uttryck för en minskad exportkapacitet inom massaindustrien och för övrigt heller icke för en allmän försämring på andra massamarknader.

Vad gäller utvecklingen av den svenska *handelsflottans* tonnage ha från redarhåll framlagts uppgifter, som tyda på att avgången genom försäljning av äldre tonnage kan komma att bli något större än vad tidigare beräknats. Den siffra för det sammanlagda tonnaget 1952/53, 2,2 miljoner brutton, från vilken man utgått i långtidsprogrammet, kan därför komma att reduceras med ett par procent. Alternativt kan detta uttryckas så, att den tidpunkt, då handelsflottan uppnår 2,2 miljoner brutton, måhända kan komma att fördröjas ett år. Denna eventuella försening torde emellertid uppvägas av den växande effektiviteten hos tonnaget, till vilken hänsyn icke tagits i långtidsprogrammets kalkyler.

Sammanfattningsvis torde man av det anförda ha rätt att draga den slutsatsen, att det icke vare sig i fråga om bedömningen av produktionen eller exportkapaciteten föreligger någon anledning att mera väsentligt revidera det tidigare uppställda långtidsprogrammet. Några inhemska svårigheter att producera och göra för export tillgängliga de i långtidsprogrammet förutsatta kvantiteterna av internationellt gångbara varor borde icke behöva föreligga. En avgörande förutsättning härför är givetvis att exportindustriernas importbehov kunna tillfredställas. Med hänsyn till att dessa industrier i övervägande grad basera sig på inhemska råvaror borde — även vid en ogynnsam utveckling av importmöjligheterna — tillräckliga mängder importvaror kunna reserveras för exportändamål.

På vissa punkter kan visserligen en försening av kapacitetsutbyggnaden komma att inträffa, men på andra områden har man redan under 1948 i hög grad kommit att närma sig beräkningarna för 1952/53 och på flera områden ter det sig redan nu möjligt att dessa beräkningar, särskilt vad gäller exportkapaciteten, kunna komma att överträffas. I den mån en revision behöver vidtagas, synes denna i övervägande grad kunna gå i positiv riktning. En av förutsättningarna härför är dock att en stabil inre konjunkturutveckling kan påräknas.

Den svenska långtidskommittén underströk i sitt första betänkande sär-

skilt »att de produktionsansträngningar och det exportprogram, som i det föregående skisserats, knappast kunna förverkligas annat än i en miljö med balanserad ekonomi, som skapar en viss rörelsefrihet i fråga om dispositionen av resurser, sådana som råvaror och arbetskraft för viktiga produktionsändamål.

Man kan nu konstatera, att utvecklingen sedan långtidsprogrammet först uppställdes gått i riktning mot en bättre balans i samhällsekonomin. En rad åtgärder ha vidtagits för att förbättra denna balans och man torde kunna hävda, att den allvarliga bakgrund, som långtidsprogrammet uppställde för de närmaste årens utveckling, bidragit till att skapa enighet om nödvändiga åtgärder. Den viktigaste åtgärden i detta sammanhang är utan tvivel, att samtliga kollektivavtal mellan arbetsmarknadens parter blivit prolongerade på oförändrade villkor. Vid sidan därav ha investeringarna ytterligare minskats och det reella skattetrycket skärpts genom uttagande av den s. k. kvars-katten.

Å andra sidan väntas minskningen av importen jämte ökningen av exporten försämra den inre balansen mellan tillgång och efterfrågan på varor. Verkningsarna av den minskade importen kunna under de närmaste båda åren väntas göra sig gällande med växande styrka. Först därefter kan man — såsom framhölls i långtidsprogrammet — vänta sig att ansträngningarna för att öka produktionen och exporten skola ge större resultat och möjliggöra en väsentligt ökad import av de varor, som folkhushållet behöver. Även om exporten under år 1948 stegrats i snabbare tempo, än man tidigare räknat med, torde denna uppfattning i huvudsak alltjämt behålla sin giltighet. Det finns därför ingen anledning att revidera den uppfattning, som kom till uttryck i det ursprungliga långtidsprogrammet, att en grundförutsättning för dess förverkligande vore »att man under de närmaste båda åren genom en kraftfull köpkraftsbegränsande politik skapar det utrymme både i fråga om tillgång på främmande valutor, arbetskraft och råvaror, som krävs för att den nya produktionen skall kunna utvecklas». Den politik i denna riktning, som successivt fått allt större effekt, måste fullföljas, om Sverige i enlighet med långtidsprogrammet skall kunna ge sitt bidrag till en gynnsam utveckling i Europa.

Några särskilda kommentarer böra i detta sammanhang knytas till arbetskraftsproblemen. En bättre balans mellan tillgång och efterfrågan på arbetskraft har åstadkommit under 1948. Alltjämt föreliggande dock stora och otillfredsställda behov av arbetskraft inom viktiga näringsgrenar. Den övernormala rörligheten på arbetsmarknaden har minskat, vilket sannolikt resulterat i en mera effektiv arbetsinsats. En fortsatt utveckling mot en stabilisering av sysselsättningen är emellertid önskvärd. Eftersom långtidsprogrammet vilar på förutsättningen av en relativt snabb produktivitetensutveckling per sysselsatt, framstår det som utomordentligt angeläget, att alla åtgärder ägnade att åstadkomma ett rationellt utnyttjande av arbetskraftsresurserna vidtagas. Särskild uppmärksamhet bör sålunda ägnas åt arbetskraftens fördelning på basindustrierna respektive servicenäringarna. Tendensen för de senare att draga till sig arbetskraft på bekostnad av de förra bör motverkas. Det måste

i detta sammanhang också betonas, att i och för sig förklarliga och motiverade gränsad utsträckning under de närmaste åren, om långtidsprogrammets produktions- och exportmål skola kunna nås.

II. Utrikeshandelsproblemen.

Västeuropas handels- och betalningsproblem enligt interimrapporten.

De problem, som Parisrapporten väcker, hänföra sig främst till möjliga förändringar i världshandeln och till marknadsutvecklingen i främmande länder för våra export- och importvaror.

Interimsrapportens sammanställning av de olika deltagande ländernas långtidsprogram ger vid handen, att ländernas samlade betalningsbalans gentemot omvärlden år 1952/53 väntas komma till ett saldo av ett beräknat överskott i förhållande till det yttre sterlingområdet på 700 miljoner respektive underskott i områden på 100 miljoner dollar.

Det angivna underskottet gentemot västra halvklotet på 1,4 miljarder dollar faller med 1,3 miljarder på Nordamerika och 0,1 på Sydamerika. 1,3 miljarder dollar utgör sålunda interimrapportens minimimått på de deltagande ländernas kvarstående deficit i sina direkta dollartransaktioner med västra halvklotet år 1952/53, sådan denna brist framgår vid en summering av de individuella programmen. Av detta totala underskott står Storbritannien för nära 300 miljoner dollar, vilket underskott Storbritannien emellertid beräknar kunna täcka genom att tillgodogöra sig ett dollaröverskott av motsvarande storleksordning som de brittiska koloniområdena väntas uppnå. Bizonien och Belgien svara för cirka 200 respektive 300 miljoner dollar av underskottet. Några konkreta möjligheter för dessa eller de övriga mindre deficitländerna gentemot dollarområdet att intjäna dollar i tredje land ha emellertid icke kunnat redovisas. Europas reella dollarunderskott enligt de sammanlagda nationella programmen skulle därför komma att uppgå till cirka $(1,3 - 0,3 =) 1$ miljard dollar år 1952/53.

Sammanställningen av de nationella programmen har emellertid icke endast avslöjat det nyssnämnda globala betalningsunderskottet och därmed förenade svårigheter att finna betalningsmedel för den i programmen förutsatta totalimporten. Interimsrapporten bedömer det dessutom som sannolikt att vissa reala underskottsproblem kunna uppstå i det att tillgången på en del viktigare råvaror i de länder, som programmen angiva som önskvärd råvarukälla, betydligt skulle ha överskattats, överslagsvis med cirka 1 miljard dollar i 1948/49 års priser.

Bland de varor respektive ursprungsländer som i detta sammanhang angivas

i interimrapporten märkas ull (från yttre sterlingområdet), bomull (från Sydamerika och yttre sterlingområdet), koppar och andra icke järnhaltiga metaller (från alla icke deltagande områden utom möjligen Nordamerika), fetter och vegetabiliska oljor samt timmer (från Osteuropa). För att kunna täcka sina totala uppgivna importbehov av dessa vitala råvaror måste deltagarländerna anlita Nordamerika som leverantör i ökad utsträckning. Detta skulle innebära en ytterligare ökning av Europas dollarbehov år 1952/53 med betydande belopp.

Det ovan angivna totala underskott i betalningarna i förhållande till omvärlden, som sammanställningen av långtidsprogrammen resulterat i, ger emellertid enligt interimrapporten icke en realistisk bild av de svårigheter att *betala* den planerade importen som Europa kan väntas möta 1952/53. De deltagande ländernas bedömning av sina exportmöjligheter är nämligen sannolikt för optimistisk. Detta omdöme grundas på en analys av marknaderna i icke europeiska länder, som ger vid handen att exempelvis Sydamerikas och yttre sterlingområdets totala import först och främst är begränsad av respektive områdens betalningsförmåga. Europas avsättningsmöjligheter på just dessa två områden bli sålunda beroende av hur stor del av deras »givna» totalimport, som Europa i konkurrens med framför allt Nordamerika kan erövra för sina produkter. Enligt interimrapporten skulle den sammanlagda exporten från Europa år 1952/53, sådan denna redovisats i de nationella programmen, i förhållande till ifrågakvarnads områdenas sannolika import upptaga en andel, som i betraktande av områdenas nuvarande handelsstruktur och den tänkbara utvecklingen av Europas konkurrensförmåga måste betraktas som osannolikt stor. Exportutsikterna på andra icke deltagande områden utom Nordamerika anses däremot ha uppskattats mera realistiskt i de nationella programmen.

Särskilt intresse knyter sig givetvis till exportmöjligheterna på Nordamerika. Dessa begränsas icke av Nordamerikas förmåga att finansiera en import utan bli helt avhängiga av de europeiska ländernas förmåga att i konkurrens med andra länder och med amerikanska producenter erövra en del av den amerikanska marknaden för sina produkter. Rapporten understryker starkt, att de uppställda exportmålen på USA med största sannolikhet icke komma att kunna nås, om inte en radikal förändring av rådande konkurrensläge kommer till stånd.

Interimrapporten kommer sammanfattningsvis till slutsatsen, att de deltagande länderna endast skulle kunna betala för cirka $\frac{3}{4}$ av sin totala planerade import på 12,8 miljarder dollar från icke-deltagande länder 1952/53. Betalningsunderskottet, som sålunda skulle belöpa sig till cirka 3 miljarder dollar, är sammansatt dels av de 800 miljoner, som enligt ovan framkommer vid en enkel summering av de nationella programmens oreviderade utgiftsplaner och inkomstprognoser, dels av ett belopp på cirka 2,2 miljarder, varmed exportmöjligheterna (med cirka 2 miljarder) och osynliga inkomster (med 0,2 miljarder) synas ha överskattats i programmen.

Några huvuddrag av det svenska långtidsprogrammet för utrikeshandeln i belysning av interimrapporten.

I det följande ges en översikt av den svenska betalningsbalansen 1952/53 enligt långtidsprogrammet i belysning av de problemställningar och slutsatser rörande Västeuropas handels- och betalningsproblem, som interimrapportens sammanställning av de nationella långtidsprogrammen givit anledning till.

Enligt det svenska långtidsprogrammets prognoser kommer den svenska betalningsbalansen år 1952/53 att uppvisa ett nettoöverskott i betalningarna med icke-deltagande länder på 22 miljoner dollar, som är resultatet dels av ett överskott gentemot västra halvklotet på 35 miljoner dollar (i sin helhet lokaliserat till Sydamerika) och gentemot yttre sterlingområdet på 37 miljoner, dels av ett underskott på 50 miljoner i handeln med andra icke-deltagande länder. En preliminär slutsats härav är att den förutsedda strukturen av svensk utrikeshandel 1952/53 varken varit ägnad att bidraga till deltagarländernas ovan angivna totalunderskott gentemot omvärlden eller speciellt till det avsevärda underskottet gentemot västra halvklotet. Programmets betalningsbalanskalkyler ha emellertid av kommittén ägnats särskild uppmärksamhet vid den verkställda översynen och kommittén får tillfälle att i flera sammanhang återkomma till frågan om dessa kalkylers hållbarhet i belysning av nu aktuella utvecklingstendenser.

Däremot beröres det svenska programmet mer direkt av de nämnda riskerna för bristande tillgång på vissa råvaror i relevanta områden, eftersom en import 1952/53 av flera av de berörda råvarorna förutsetts som icke obetydligt överstiger de senaste årens import. Sålunda förutses en ökning av importen av ull med 2 000 ton (5 miljoner dollar), av bomull med 13 000 ton (10 miljoner dollar), av koppar med 10 000 ton (5 miljoner dollar), av fetter och vegetabiliska oljor med 30 000 ton (20 miljoner dollar) — allt i förhållande till 1947 års importsiffror. Det bör emellertid observeras att beträffande ull och bomull 1952/53 års importsiffror endast innebär återställandet av förkrigstidens importnivå, samtidigt som en viss ökning av folkmängden ägt rum. I vad angår fetter och vegetabiliska oljor innebär 1952/53 års siffror i likhet med den aktuella importen en avsevärd nedskärning i förhållande till förkrigsimporten. Endast i fråga om koppar väntas 1952/53 års siffror ligga väsentligt över förkrigsimporten.

Sverige skulle sålunda, om man bortser från kopparn, icke ställa större anspråk än före kriget på de särskilt knappa råvarorna. Den svenska andelen i den totala europeiska planerade importen av dessa varor är även jämförelsevis obetydlig. De handelspolitiska förutsättningarna att förvärva de beräknade råvarukvantiteterna torde därför, särskilt om hänsyn tas till den allmänna strukturen i Sveriges handel med ifrågakvarnads områden, vara relativt goda.

I vilken mån den allmänna överskattningen av avsättningsmöjligheterna för Västeuropas planerade export på icke-deltagande länder även gäller de exportmål som uppställts i det svenska programmet, är nätmörderligt svårt

att bedöma. Det förtjänar dock först att påpekas, att den svenska exporten till icke-deltagande länder förutses ökad med endast omkring 13 % i förhållande till förkrignivån jämfört med en motsvarande genomsnittssiffra på 33 % för samtliga deltagande länder (inklusive Sverige). Mot bakgrunden av sistnämnda siffra och de på många håll, såsom framgår av interimrapporten, relativt svagt underbyggda höga exportsiffrorna torde den svenska siffran kunna karakteriseras som en ganska låg och realistisk uppskattning av de framtida avsättningsmöjligheterna för svensk export på ifrågasvarande länder. Detta hindrar icke att interimrapportens slutsatser ansetts påkalla en förnyad granskning av den länderfördelning av den svenska transoceaniska exporten, som skisserats i långtidsprogrammet, bland annat därför att de områden, på vilka långtidsprogrammet räknar med ett svenskt exportöverskott, i interimrapporten karakteriserats som överskattade exportmarknader. Från att före kriget ha haft ett underskott i handeln med Sydamerika, skulle Sverige sålunda 1952/53 ha ett icke oväsentligt överskott. Även på yttre sterlingområdet har räknats med en positiv handelsbalans men detta ligger i linje med Sveriges traditionella utrikeshandelsstruktur.

Beträffande exporten på Nordamerika äro de svenska problemen i stort sett gemensamma med övriga deltagande länders. De försvärande moment som äro av mera speciell svensk karaktär beröras i annat sammanhang.

Som allmänt omdöme torde gälla, att Sverige genom uppläggnings- och inriktningen av sitt långtidsprogram icke skulle bidra till den ännu 1952/53 kvarstående bristen i den europeiska ekonomins balans och »viability», som rapporten påvisar, och ej heller träffas av kritiken för bristande realism. Där emot är det uppenbart att Sverige i flera avseenden på ett intimt sätt beröres av de slutsatser, som dragas i interimrapporten, och att en översyn av skilda punkter i det svenska programmet därför varit motiverad. En sådan översyn påkallas även av den sista tidens händelseutveckling på olika områden och de kunskaper och erfarenheter som vunnits i den fortsatta allmänna diskussionen i hithörande frågor.

Sveriges handel med »icke-deltagande» länder; tendenser och problem.

Några bestämda i detalj gående slutsatser kunna knappast dragas rörande i vilka avseenden och på vilket sätt de ovan refererade förändrade förutsättningarna för en bedömning av den framtida utvecklingen motivera revision av det svenska långtidsprogrammet. Kommittén har inskränkt sig till vissa allmänna synpunkter och speciella kommentarer vilka till en del kunna ligga till grund för utformningen av de allmänna riktlinjerna dels för Sveriges ståndpunktstagande under det kommande arbetet inom Parisorganisationen på ett gemensamt europeiskt långtidsprogram dels för de fortsatta strävandena att realisera de målsättningar som långtidsprogrammet avsett att konkretisera och precisera.

Som tidigare nämnts, utgör pappersmasseexporten ett betydelsefullt undantag från den eljest gynnsamma bilden av svensk exportutveckling under 1948.

Till övervägande del hänför sig nedgången i försålda kvantiteter jämfört med 1947 till massaleveranserna till Förenta Staterna. Då dessa leveranser svara för den större delen av Sveriges dollarinkomster, framstår det som uppenbart, att för Sveriges vidkommande dollarproblem kommer att bli ännu mera svårlost än vad man ännu förra hösten ansåg sig ha anledning att räkna med. I långtidsprogrammet har kalkylerats med en export 1952/53 av skogsindustriprodukter till Nord- och Centralamerika på cirka 360 miljoner kronor. En på mycket vaga grunder gjord bedömning av framtidsutsikterna på detta område har givit vid handen, att man måhända måste räkna med att dessa dollarinkomster kunna komma att sjunka till nedemot hälften av nämnda belopp.

Interimrapportens slutsats, att de deltagande länderna måste genom konkreta och radikala åtgärder söka intensifiera sina exportansträngningar på dollarländerna, i främsta rummet givetvis USA, gäller därför fullt ut för Sverige. De svårigheter som i detta sammanhang måste övervinnas ha vi i stort sett gemensamt med de övriga deltagande länderna: bristande konkurrenskraft på grund av alltför höga produktionskostnader i jämförelse med motsvarande amerikanska, kombinerad med orealistiska valutarelationer, underlägsenhet gentemot de amerikanska producenterna i fråga om försäljnings- och reklamteknik etc. En särskilt viktig faktor utgör den amerikanska tullpolitiken, som både på grund av sin utformning och praktiska tillämpning försvårar och i många fall utgör ett oöverstigligt hinder för tillträde till den amerikanska marknaden. Det är uppenbart, att det i de avseenden, där det förefaller möjligt att genom gemensamma europeiska åtgärder och ansträngningar undanröja dessa hinder, framstår som ett starkt svenskt intresse att medverka i sådana åtgärder.

Emellertid måste även inom landet omedelbara åtgärder vidtagas för att i största möjliga utsträckning söka kompensera det sannolika bortfallet av dollarinkomster med dess ogynnsamma verkningar för svensk ekonomi. Bland annat bör det, enligt kommittén, undersökas, om malmexporten till USA kan ökas utöver vad som förutsättes i långtidsprogrammet. En stegring av exporten upp till 2 å 3 miljoner ton, delvis baserad på ökad malmbrytning, torde icke vara orealiserbar; för att ge rimligt afbyte måste dock sjötransportproblemen kunna lösas på ett tillfredsställande sätt. Även om olika exportansträngningar leda till visst resultat, torde man trots allt vara tvingad räkna med att handeln på USA ej kan balanseras på den nivå som förutsättes i långtidsprogrammet, och att en viss nedskärning i den därifrån planerade importen från USA kommer att bli nödvändig.

Den kraftiga ökningen av exporten till Sydamerika, som förutsetts i långtidsprogrammet, kan mot bakgrunden av interimrapportens slutsatser förefalla osannolik. En genomgång av de svenska handelspolitiska förutsättningarna på detta område har också givit vid handen att det för närvarande synes mera realistiskt att räkna med en i stort sett bilateralt balanserad handel. Dels är emellertid speciella temporära förhållanden orsak här till (akut valutabrist). På längre sikt kunna utsikterna för Sveriges del komma

att förbättras. Härför talar dels att Sverige har ur ifrågavarande länders synpunkt i hög grad begärliga varor att bjuda, dels att de deltagande länderna som helhet räkna med ett importöverskott från Sydamerika, varför relativt goda möjligheter att betala för ett svenskt exportöverskott dit i europeiska valutor borde kunna föreligga. Även om man tar hänsyn till den höga grad av osäkerhet, som behåftar långtidsprogrammets siffror för exporten till Sydamerika, vore det enligt kommittén olyckligt, om man redan nu satte exportmålet lägre, och detta gäller såväl ur rent svensk som ur allmän västeuropeisk synpunkt.

I stort sett kan samma resonemang föras beträffande den svenska exporten till yttre sterlingområdet, som dock att märka är ett traditionellt överskottsområde ur svensk exportsynpunkt. Beträffande detta område har en förnyad analys av de handelspolitiska förutsättningarna givit vid handen att en viss förskjutning i den svenska exportens sammansättning mot en större andel för skogsindustriprodukter och en relativt mindre del för verkstadsprodukter skulle öka chanserna att nå långtidsprogrammets siffror för den totala exporten till detta område.

På övriga transoceaniska länder (Mellersta och Fjärran Östern) synas vissa möjligheter föreligga till en ökning av exporten utöver vad som förutsetts i långtidsprogrammet. Vad gäller Östeuropa har — såsom framgår av interimrapporten — de deltagande länderna räknat med att exporten på dessa marknader skall stanna väsentligt under förkrignivån. Sammansättningen av den svenska exporten och de svenska importbehoven är sådan, att potentiella möjligheter borde föreligga för ett betydligt ökat handelsutlyte i denna riktning. Man synes därför böra pröva möjligheterna att på de österut belägna marknaderna inom och utom Europa finna en ersättning för en eventuell minskning av handeln på andra transoceaniska marknader.

Exportmålens betydelse för den framtida ekonomiska utvecklingen måste i sista hand bedömas efter det importutrymme de väntas skapa. Det är därför angeläget att söka få en uppfattning om utvecklingstendenserna för landets »terms of trade». Emellertid träffar man här på ett flertal i olika riktningar gående tendenser. I kommitténs betänkande rörande det svenska långtidsprogrammet utgick man vid beräkningarna för 1952/53 från 1947 års bytesförhållanden. Det framhölls emellertid uttryckligen att detta var ett relativt godtyckligt antagande och att man måste räkna med betydande risker för en försämring. Av nedanstående tabell över utvecklingen av »terms of trade», uttryckt som förhållandet mellan exportpriser och importpriser, framgår att bytesförhållandena under 1948 genomsnittligt voro gynnsammare än under 1947, men att en viss tillbakagång skett under senare delen av året.¹

	Index, januari 1947 = 100			
	jan.	mars	juli	okt.
1947	100	109	123	123
1948	126	126	125	121
1949		114		

Det måste starkt betonas, att dessa indextal äro behäftade med vida osäkerhetsmarginaler.

Av flera skäl är det knappast rimligt att draga några bestämda slutsatser för utvecklingen på längre sikt av nu gällande prisrelationer. De nu rådande speciella handels- och betalningsförhållandena medföra en stark splittring av den internationella prisbildningen, och riskerna för temporära onormala relationer mellan export- och importpriser få därför icke förbises vid tolkningen av aktuella tendenser.

På vilket sätt eventuella framtida tendenser till vikande priser på internationella marknader på grund av en efter hand skärpt konkurrens kommer att påverka de svenska export- respektive importpriserna är utomordentligt svårt att avgöra. I interimrapporten har sannolikheten för en sänkning av priserna på industriprodukter i förhållande till råvarupriserna uppvisats. På grund av sammansättningen av Västeuropas import respektive export skulle detta medföra en försämring av dess bytesförhållanden. Sveriges export är emellertid icke i lika hög grad som de flesta europeiska länders helt dominerad av högförädlade industriprodukter, även om — som betonas i långtidsprogrammet — utvecklingen går mot en ökad andel för sistnämnda varugrupper. En betydande del kommer alljämt att utgöras av råvaror, t. ex. järnmalm, trä och massa. Detta skulle sålunda verka i för Sveriges del gynnsam riktning.

I det föregående har pekats på sannolikheten av en sänkning av exportpriserna på pappersmassa till Amerika. Över huvud taget torde man vara tvingad att räkna med en viss försämring av bytesförhållandena i handeln med USA, eftersom en exportoffensiv på den amerikanska marknaden knappast kan uppnå större resultat utan en sänkning av exportpriserna, som icke har någon motsvarighet för importvarornas del.

Ett område på vilket i detta sammanhang uppmärksamheten under senare tid kommit att riktas är fraktinkomsterna. Det synes föreligga betydande risker att den svenska handelsflottans inkomster icke komma att uppgå till beräknat belopp 1952/53. Detta sammanhänger med rådande tendenser dels till vikande fraktsatser, dels till en ökning av fartygens kostnader i utländska hamnar. På grund av skönjbara strävanden i flera länder att söka förbehålla transporten av en stor del av exporten från och importen till respektive land för den egna handelsflottan och andra omständigheter, kan konkurrensen om de »fria» transportererna komma att medföra svårigheter att finna löjande sysselsättning för hela den svenska handelsflottan. Ur betalningsbalansens synpunkt äro emellertid riskerna begränsade till det positiva saldo för fraktinkomsterna som angivits i långtidsprogrammet.

Ehuru några entydiga tendenser för utvecklingen av Sveriges export- respektive importpriser enligt kommittén icke för närvarande kunna skönjas, torde man dock vid en försiktig bedömning böra räkna med någon om och begränsad försämring av »terms of trade» i förhållande till 1948. Risken för så ogynnsamma förskjutningar mellan import- och exportpriser att 1947 års bytesrelation underskrides framstår däremot som relativt begränsad.

Sverige och det inomeuropeiska varuutbytet.

Huruvida de ovan redovisade riskerna för ett genom försämrade exportutsikter minskat importutrymme, i första hand i förhållande till USA, komma att jämväl medföra en reduktion av Sveriges totala importvolym år 1952/53 kan emellertid bedömas först efter analys av de framtida utvecklingsmöjligheterna för det inomeuropeiska varuutbytet, vilket inte tidigare berörts.

Sammanställningen av de nationella programmets siffror för detta varuutbyte visar, att de deltagande ländernas sammanlagda exportplaner år 1952/53 överstiga deras importplaner med cirka 400 miljoner dollar, vilken ouppenbara orimlighet interimrapporten konstaterar. Eftersom Sverige i sitt program räknat med ett importöverskott på övriga deltagande länder, föreligger ingen omedelbar anledning till revision av de svenska siffrorna.

Resultatet av interimrapportens analys av Västeuropas export- och importutsikter i förhållande till icke deltagande områden accentuerar angelägenheten av ett intensivt utnyttjande av Europas egna resurser under samverkan mellan alla de deltagande länderna och i förening härmed en ökad inomeuropeisk handel. Detta ligger helt i linje med svensk handelspolitik och det bör från svensk sida särskilt betonas, att eventuellt försämrade importmöjligheter från icke-deltagande länder icke böra få leda till individuella nationella antarkisträvanden i Europa utan i första hand till förnyade ansträngningar att genom ökat tillvaratagande av europeiska resurser och ökat inomeuropeiskt varuutbyte kompensera för importbortfallet. För de väst-europeiska länderna gäller det icke endast att uppnå överensstämmelse mellan sina respektive export- och importplaner utan även att söka etablera denna jämvikt på en så hög nivå av ömsesidig handel, att möjligheterna till europeisk arbetsfördelning och specialisering fullt utnyttjas. Ett svenskt intresse bör vara att motarbeta de tendenser till självförsörjning särskilt med högre förädlade varor, som sätta sin prägel på flera länders långtidsprogram.

För Sveriges vidkommande torde i första hand ett ökat varuutbyte med Storbritannien och Västtyskland kunna bli av särskild betydelse. Före kriget utgjorde exporten till Storbritannien 24 % av Sveriges totala export och importen däriifrån 13 % av Sveriges totala import. Enligt långtidsprogrammet har man mot bakgrunden av Storbritanniens försämrade importmöjligheter och ökade exportkapacitet icke ansett betingelser för svenskt exportöverskott på detta land i framtiden föreligga. Man räknade därför i programmet med en balanserad svensk-engelsk handel omfattande cirka 15 % av Sveriges totala export respektive import. Den förnyade granskning av Sveriges framtida utrikeshandelsstruktur, som kommittén vidtagit, har givit vid handen, att stora förutsättningar för att höja den balanserade nivån för det svensk-engelska varuutbytet över långtidsprogrammets siffra torde finnas. Ett betydande intresse för ytterligare svensk export finns i Storbritannien, och för Sveriges del borde å andra sidan ökade engelska leveranser av maskiner och andra för vår försörjning värdefulla varor kunna bli av stor betydelse.

Eftersom Sveriges starkt ökade import från Nordamerika efter kriget till stor del varit betingad av Tysklands bortfall som vår viktigaste leverantör, kommer varje förbättring av Västtysklands produktions- och exportkapacitet att öka Sveriges möjligheter att ersätta importen från Nordamerika med tyska leveranser. Vid uppgörandet av det svenska långtidsprogrammet gjordes med hänsyn till svårigheterna att bedöma den framtida tyska produktionens och exportens omfattning och inriktning försiktiga antaganden om det svensk-tyska handelsutbytets storlek år 1952/53. Det program, som nyligen i Paris svensk synpunkt mera optimistisk bedömning av förutsättningarna för ett varuutbyte med Västtyskland skall kunna närma sig förkrignivån.

Genom de förbättrade utsikterna för leveranser från Västtyskland — liksom genom det ovan berörda ökade handelsutbytet med Storbritannien — torde en viss kompensation kunna vinnas för de sanholikt minskade importmöjligheterna från Nordamerika.

Åtgärder för att minska behovet av importerade råvaror.

Såsom ovan i annat sammanhang anförts har interimrapporten pekat på importsvårigheter för Europa beträffande vissa viktiga råvaror icke blott på grund av betalningssvårigheter utan även till följd av bristande tillgång i råvaruproducerande områden i förhållande till anmälda behov. Detta problem måste även för Sveriges del ägnas uppmärksamhet, låt vara att såsom tidigare antytts Sveriges möjligheter att tillfredsställa sina kvantitativt begränsade behov äro relativt gynnsamma. Försämrade bytesrelationer kunna även göra det lömande att utsträcka den inhemska produktionen av vissa råvaror längre, än man tidigare räknat med.

Särskilt aktuella äro i detta sammanhang dels vissa metaller, dels de vegetabiliska fettråvarorna. Det synes sålunda angeläget att pröva möjligheterna av en ökning av den inhemska produktionen av bly och koppar. Det torde vidare böra på nytt övervägas, om icke den nivå för produktionen av oljevaxter som uppnåtts under senare år bör upprätthållas. I övrigt bör kontinuerlig uppmärksamhet ägnas åt möjligheterna att öka produktionen eller upptaga ny produktion inom landet för att ersätta importvaror från transoceaniska länder i den mån detta kan bli ekonomiskt motiverat och bidra till Sveriges och övriga deltagande länders balans i förhållande till yttervärlden.

På liknande sätt kan en förändrad inriktning av förbrukningen av råvaror och färdigvaror bli motiverad. Sålunda torde den relation mellan kol- respektive oljeförbrukningen 1952/53, som förutsatts i långtidsprogrammet, icke vara fullt realistisk, därest nuvarande prisrelationer bli gällande även i framtiden. Enligt expertisen skulle oljeförbrukningen inom industrien vid fri import icke stiga så mycket på bekostnad av kolförbrukningen som långtidsprogrammets siffror implicera. Huruvida en övergång från olja till kol inom vissa sektorer av näringslivet blir lämplig, blir även beroende av om oljan

måste betalas i dollar eller annan valuta. Tendensen synes nu gå i den riktningen, att oljan i växande utsträckning kan betalas i pund och därmed bortfaller ett hinder för att inrymma större kvantiteter olja i våra importplaner.

III. Sammanfattning.

I det ursprungliga långtidsprogrammet hade av förklarliga skäl uppmärksamheten i främsta rummet koncentrerats på möjligheten att få till stånd en utökning av vår på export inriktade produktionskapacitet. Den översyn som nu företagits av långtidsprogrammet har visat, att möjligheterna att i detta avseende förverkliga långtidsprogrammets exportmål kunna betraktas som relativt goda. Ser man blott till de tekniska möjligheterna att öka den svenska exportkapaciteten blir det troligen möjligt att överskrida dessa mål, vare sig detta framstår som angeläget för att motväga en försämring av våra »terms of trade» eller för att öka importen i jämförelse med den tidigare beräknade volymen eller för att bygga upp vår valutareserv.

En given förutsättning för att en sådan utveckling av exportkapaciteten skall kunna förverkligas är dock — såsom framhölls i långtidsprogrammet — att utvecklingen av efterfrågan och tillgången på varor och tjänster på hemmamarknaden icke medför ett sådant inflationstryck eller tvingar till sådana ingrepp i produktionslivet, som leda till snedvridningar samt minskad rörlighet och anpassningsförmåga, samt att tillräckliga incitament ständigt föreligga för de producerande krafterna att göra maximala insatser på de områden, som äro särskilt betydelsefulla för samhällsekonomin.

Mera svårbedömda äro de problem, som hänföra sig till förutsättningarna för vår utrikeshandel i vad avser marknadsförhållandena i utlandet, framför allt i de transoceaniska länderna.

Den viktigaste förändring som inträtt i vårt handelspolitiska läge sedan långtidsprogrammet framlades är utan tvivel, att exportutsikterna för skogsprodukter på USA även på längre sikt ha försämrats. Som en följd härav blir det en ännu mera angelägen uppgift än tidigare att genom ökad export av andra varor försöka öka våra dollarinkomster. Vissa möjligheter att öka exporten till Nordamerika ha berörts i det föregående.

Allmän betydelse få i detta sammanhang de överläggningar om tullreduktioner som komma att upptagas vid de stundande GATT-förhandlingarna, i vilka Förenta Staterna deltaga. Även om lättnader i den amerikanska tullpolitiken därvid kunna uppnås, och om en exportoffensiv på Amerika, delvis som en följd härav, kan uppnå vissa resultat, torde man likväl få räkna med att dollarinkomsterna stanna vid en lägre nivå än som antytts i långtidsprogrammet. I ogynnsamt fall kan detta komma att innebära, att innevarande års snäva ram för importen av dollarvaror icke kan vidgas under den period, som behandlas i långtidsprogrammet.

Om Sveriges utrikesbandel skall kunna upprätthållas i den omfattning som långtidsprogrammet anger, blir det under dessa omständigheter nödvändigt att söka genom ökad export utvidga handelsutbytet med andra marknader för att där finna en ersättning för den minskade importen från Nordvästeuropeiska länderna som lämpliga marknader. Vårt behov av importerade maskiner torde exempelvis i större utsträckning kunna täckas genom inköp i europeiska länder, främst Storbritannien och Västtyskland, vilka också torde vara intresserade av en större import från Sverige än som beräknas i långtidsprogrammet. Även vad gäller östra Europa torde potentiella möjligheter för en ökad utrikeshandel föreligga, under förutsättning att dessa länder äro beredda att öka sin export av för Sverige begärliga råvaror.

Omfattningen och inriktningen av utrikeshandeln på Sydamerika, yttre sterlingområdet och andra icke deltagande transoceaniska länder är för närvarande icke möjlig att närmare bedöma annat än i fråga om vissa tendenser. Under den allmänna förutsättning, som ligger till grund för långtidsplaneringen i Paris — en hög nivå för världshandeln — torde dock den export på Sydamerika och yttre sterlingområdet, som angivits i långtidsprogrammet, ligga inom det möjliga gräns. På vissa punkter torde handelen med denna grupp av transoceaniska länder kunna ökas.

Den förskjutning mellan olika marknader som synes bli ofrånkomlig kommer sålunda att medföra, att bearbetningen både av den amerikanska och andra marknader måste intensifieras, om långtidsprogrammets utrikeshandelsvolym skall kunna uppnås. I vilken mån dessa förskjutningar kunna innebära, att importen får en mindre förmånlig sammansättning än tidigare, är svårt att bedöma. I stort sett bör det emellertid bli möjligt att finna en relativt likvärdig ersättning för den amerikanska importen genom ökad import från andra marknader. Priserna bli dock troligen, såsom nu är fallet, i stor utsträckning högre vid import från marknader utanför USA och det är ovist om detta kan kompenseras genom högre exportpriser inom samma områden.

Även om risk för en ogynnsam förskjutning av vårt bytesförhållande mot utlandet alltjämt föreligger, förefaller en allmän mera betydande försämring i jämförelse med år 1947 dock icke vara övervägande sannolik. I varje fall torde det vara möjligt att motväga denna risk helt eller delvis genom en ytterligare ökning av exportkapaciteten, genom en intensivare bearbetning av viktiga marknader samt i sista hand genom en viss utökning av den svenska produktionen respektive omläggning av förbrukningen i syfte att minska behovet av sådana råvaror, som måste importeras från transoceaniska länder.

Man kan på samma sätt icke utesluta risken för ogynnsamma följder för den svenska standarden av de nya perspektiv, som Parisrapporten och den senaste tidens utveckling rullat upp. Men de ogynnsamma förändringarna synas icke behöva bli av en sådan storleksordning, att de icke skulle kunna i huvud-

sak motvägas av ökade svenska produktions- och exportansträngningar. Denna uppfattning om våra framtidsmöjligheter vilar dock på den förutsättningen, att de kostnadsproblem, som äro av betydelse för vår exportindustris konkurrensförmåga, få en tillfredsställande lösning, samt att strävandena mot en fri världshandel på en hög nivå vinna framgång.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

Skrivelse till chefen för handelsdepartementet	Sid.
I. <i>Produktionen och exportkapaciteten</i>	3
Produktionsutvecklingen i Västeuropa enligt de nationella långtidsprogrammen	5
Den svenska produktionsutvecklingen; tendenser och allmänna förutsättningar	5
II <i>Utrikeshandelsproblemen</i>	6
Västeuropas handels- och betalningsproblem enligt interimrapporten ..	11
Några huvuddrag av det svenska långtidsprogrammet för utrikeshandeln i belysning av interimrapporten	13
Sveriges handel med »icke-deltagande» länder; tendenser och problem	14
Sverige och det inomeuropeiska varubytet	18
Åtgärder för att minska behovet av importerade råvaror	19
III. <i>Sammanfattning</i>	20
